

Roņu aizsardzības/apsaimniekošanas plāna izstrādes sanāksme Sanāksmes protokols Nr.1

Rīgā, Peldu iela 25 (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas telpās)
2017. gada 14. martā, plkst. 11.00

Sēdi vada: Lilita Vīksna
Protokolē: Lilita Vīksna
Protokola izklāsts uz 11 lpp.

Piedalās 31 dalībnieks.

Dienas kārtība:

- 1. Projekts “Dabas skaitīšana”.**
- 2. Informācija par sugu aizsardzības plānu izstrādi.**
- 3. Iepazīstināšana ar bezpeļņas organizāciju ProMare (Igaunija).**
- 4. Roņu populāciju stāvoklis Baltijas jūrā. Juridiskā bāze roņu aizsardzībai un pārvaldīšanai Baltijas jūrā un Latvijā.**
- 5. Ko mēs zinām par roņiem Latvijā?**
- 6. Ko mēs zinām par roņiem Baltijas jūrā?**
- 7. Roņu un zvejnieku mijiedarbība Latvijā.**
- 8. Roņu apsaimniekošanas plāna sagatavošana un īstenošana: Igaunijas pieredze.**
- 9. Roņu aizsardzības un apsaimniekošanas plāna koncepcija Latvijā.**
- 10. Diskusijas, jautājumi, komentāri, viedokļi un ierosinājumi roņu apsaimniekošanas plānam Latvijā.**

Lilita Vīksna atklāj un vada sapulci.

1. Projekts “Dabas skaitīšana”. Ar PPT uzstājās Īrisa Mukāne (Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP), projekta “Dabas skaitīšana” vadītāja). Klātesošie tiek iepazīstināti ar projektu “Priekšnosacījumu izveide labākai bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai Latvijā” jeb “Dabas skaitīšana”, kura ietvaros tiek izstrādāts sugas aizsardzības plāns sugu grupai “Roņi”. Projekta “Dabas skaitīšana” mērķis ir iegūt detalizētu un pilnīgu informāciju par Latvijas dabas vērtībām, to izplatību un kvalitāti. Projekta īstenošanas laiks: 03.11.2016. – 02.11.2020.

Galvenās projekta aktivitātes:

- Veikt ES nozīmes dabas vērtību apzināšanu visā valstī, iegūto datu digitalizēšanu un analīzi;
- Izstrādāt esošām 20 īpaši aizsargājamām dabas teritorijām dabas aizsardzības (apsaimniekošanas) plānus;
- Izstrādāt 5 sugu aizsardzības (apsaimniekošanas) plānus.

Galvenie projekta ieguvumi:

1. Precīzi un aktuāli dati par biotopu daudzumu un kvalitāti ļaus labāk sabalansēt dabas aizsardzības un tautsaimniecības attīstību.
2. Informācija par konstatētajiem īpaši aizsargājamiem biotopiem tiks ievietota dabas datu pārvaldības sistēmā Ozols, kas nozīmē, ka īpašnieki varēs iepazīties ar savā īpašumā konstatētajām dabas vērtībām. Šī sistēma ir savietota ar citām valsts informācijas sistēmām (piem. www.geolatvija.lv) kas

samazinās laika patēriņu dažādu atļauju un saskaņojumu sagatavošanā un sniegšanā, kā arī samazinās administratīvo slogu.

3. Aktuālā informācija par Latvijas dabas vērtībā, to atrašanās vietu, daudzumu un kvalitāti būs izmantojams zinātniska pamatojuma sagatavošanā, pilnveidojot *Natura 2000* tīklu un tā efektivitāti sugu un biotopu aizsardzības pasākumu nodrošināšanā.
4. Dabas aizsardzības (apsaimniekošanas) plāni un no tiem izrietošs funkcionālais zonējums, diferencējot aizsardzības un apsaimniekošanas režīmu, var atvieglot saimniecisko darbību īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.
5. Dabas vērtību apzināšana palīdzēs apzināt konkrētās teritorijas unikalitāti, kā arī būs atbalsts teritorijas plānojumam un no tā izrietošajam ekonomiskajam ieguvumam.

Papildu informācija par projektu pieejama internetā: www.daba.gov.lv un www.skaitamdabu.gov.lv

2. Informācija par sugu aizsardzības plānu izstrādi. Ar PPT uzstājās Gita Strode (Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas aizsardzības departamenta direktore).

DAP pārstāve iepazīstina ar sugas aizsardzības plāna izstrādes nepieciešamību un tā būtību, raugoties no likumdošanas viedokļa.

Sugas aizsardzības (apsaimniekošanas) plāns ir dokuments, kurā apkopota informācija par sugas atradnēm, sugas populācijas tendencēm, to ietekmējošajiem faktoriem, kā arī ieteicamie pasākumi, kas veicami sugas aizsardzības stāvokļa uzlabošanai. Lai ieviestie pasākumi roņu apsaimniekošanas plāna izstrādē būtu efektīvi, vajadzīgs sabiedrības viedoklis, jāuzklausā zinātnieki, zvejnieki. Apzinātās problēmas visām iesaistītajām pusēm jāizdiskutē un jāatrod zinātniski pamatoti un ilgtspējīgi risinājumi.

Jautājums. Juris Dančauskis (Latvijas Zvejnieku federācija; LZF). Kāpēc roņu apsaimniekošanas plānā nav iekļauta to skaita optimizēšana. Vērtējot pēc šī plāna, neizskatās, ka runa varētu būt par roņu medībām.

Atbilde. Gita Strode (DAP). Šādu punktu var iekļaut tāpat kā tas visu pārējo sugu apsaimniekošanas plānā.

3. Iepazīstināšana ar bezpeļņas organizāciju ProMare (Igaunija). Ar PPT uzstājās Ivars Jüssi (ProMare, direktors (Igaunija)).

ProMare ir nevalstiska organizācija no Igaunijas, kas izveidota pirms 7 gadiem, un tās projekti ir saistīti ar roņu un jūras pētniecību. ProMare vada divi roņu pētnieki, brāļi Marts un Ivars Jüssi. Marts un Ivars pēta roņus jau no 1989. gada ne tikai Baltijas jūrā, bet arī Norvēģijā, Skotijā un Kaspijas jūrā, tāpat pētījumi saistīti ar citiem jūras zīdītājiem, ne tikai roņiem. Strādājuši ar projektiem, kas saistīti ar aizsargājamām jūras teritorijām un veikuši vides monitoringu. Abi ir arī eksperti Starptautiskā jūras pētniecības padomē ICES. Kā roņu speciālisti bijuši iesaistīti darbā Helsinku konvencijā par Baltijas jūras aizsardzību. Marts un Ivars ir līdzautori roņu apsaimniekošanas plānam Igaunijā. Šajā projektā vēlējušies piedalīties, jo abas valstis atrodas Baltijas jūras piekrastē un problēmas ir ļoti līdzīgas. Plāna izstrādi domā balstīt ne tikai uz Igaunijas pieredzi, bet arī apstiprināt vai verificēt starptautisku organizāciju pieredzi, piemēram, HELCAM. Cer uz labu sadarbību ar Latvijas puses pētniekiem.

Jautājums. Juris Dančauskis (LZF). Pēc PPT var saprast, ka ProMare ir bezpeļņas organizācija. Vai par šo projektu ProMare pieprasa naudu un par ko.

Atbilde. Ivars Jüssi (ProMare). Nauda projektā tiek izmantota, bet mēs negūstam peļņu no šī projekta. Nauda tiek izlietota algām, transportam, dažādiem uzlabojumiem un materiāliem. Mēs kā ikviens strādājam par algu.

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare, direktors). ProMare veic darbu par algu tāpat kā ikviens, bet savos projektos izmantojam valsts naudu. Mēs neesam privātuņēmums, kas darba augļus izmanto savām vajadzībām. Mūsu darba rezultātu izmanto valsts, sabiedrība un cilvēki.

Jautājums. (Juris Dančauskis, LZF). Zvejniekus varētu interesēt naudas izlietošanas caurspīdīgums šajā projektā. Kas to kontrolē no Latvijas puses.

Atbilde. Ivars Jüssi (ProMare). Mums ir noslēgts līgums starp Latvijas valsti, līgumā ir atrunāti nosacījumi un mēs un atskaitāmie ik pēc 3 mēnešiem, sniedzot atskaiti. Mēs atbildam par projekta aktivitātēm.

Atbilde. Īrisa Mukāne (DAP). Dabas Aizsardzības pārvalde un Finanšu līgumu aģentūra kontrolē, vai iepirkuma procedūra notikusi atbilstoši mūsu valsts likumdošanai. Mūsu valsts likumdošanā ir atrunāts, kā šī nauda tiks tērēta atbilstoši roņu izstrādes plānā noteiktajam darba uzdevumam.

Jautājums. Juris Dančauskis (LZF). Vai mums ir tiesības igauņus kontrolēt?

Atbilde. Speciāliste (DAP). Dabas Aizsardzības pārvalde ir pasūtījusi šī plāna izstrādi veikt ProMare. Un projekta ietvaros tiks maksāts atbilstoši padarītajam.

Jautājums. (Linda Dombrovska, ž-ls "Medības"). Klausoties PPT, šķiet, ka igauņi nav pamanījuši, ka starp zvejniekiem un roņiem pastāv konflikts.

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Tā ir globāla problēma ne tikai Latvijā vai Igaunijā. Mēs paši šo problēmu neesam risinājuši, esam pieaicināti kā roņu eksperti. Igaunijā ir Jūras institūts, kas nodarbojas ar zvejas lietām un zvejnieku problēmām, viņi bieži ir mūs konsultējuši, bet tieši ar šo specifisko problēmu nodarbojas viņi.

4. Roņu populāciju stāvoklis Baltijas jūrā. Juridiskā bāze roņu aizsardzībai un pārvaldīšanai Baltijas jūrā un Latvijā. Ar PPT uzstājas Marts Jüssi (ProMare, direktors (Igaunija)).

Prezentācija sniedz pārskatu par Baltijas roņu populācijas pašreizējo stāvokli ar atsauci uz vēsturisko fonu un galvenajiem faktoriem, kas nosaka mūsdienu situāciju. Mēs redzam lielu kritumu roņu populācijas šajā XX gadsimtā, ko izraisa medības un piesārņojums Baltijas vidē. Valstis ap jūru aicināja roņu problēmai piešķirt īpašu statusu HELCOM konvencijā, kurā galvenie vadības jautājumi tiek apspriesti darba grupā, kurā tika iekļauti gan roņu eksperti, gan valdības pārstāvji. Svarīgi ir apzināties un jāņem vērā fakts, ka, pateicoties ātrajai roņu pārvietošanās spējai, ronis ir starptautisks, nevar būt Latvijas, Igaunijas vai Somijas ronis. Jāuzsver fakts, ka pogainie roņi ļoti reti nāk tuvāk piekrastei par 10 m dziļumu. Atšķirībā no pelēkajiem roņiem pogainajiem roņiem ir vajadzība pēc ledus, mazuļi dzimst virs ledus sniega alās. Ja ledus segas neizveidojas, tad pogaino roņu mammas nevar izveidot alas mazuļiem, tad tie ir atklātā veidā uz ledus un tiek apdraudēti no ērgļiem, lapsām. Pelēkie roņi un to mazuļi ir daudz lielāki un stiprāki un paši var aizstāvēties pret plēsējiem. Pētnieki vēlējās noskaidrot piezvejoto roņu skaitu Igaunijas Zemkopības ministrijā, kur tas tika novērtēts ar 0. Zivju pētnieks M. Vetemā devās pie zvejniekiem un tos uzrunāja individuāli un veica aptauju. Ņemot vērā arī matemātisko aprēķinu, tika iegūts cipars, ka apmēram katru gadu Igaunijā zvejas ierīcēs aiziet bojā no 780 līdz 900 roņiem. Latvijas roņu apsaimniekošanas plāns tiks sagatavots atbilstoši līgumam un lēmumiem, lēmumi tiks pieņemti sadarbojoties grupā. Latvijā

plāns būtu jāuztver kā iespēja Latvijai iesaistīt labākās pieejamās zināšanas abos virzienos.

Jautājums (Linda Dombrovska, ž-ls “Medības”). Vai roņu medības gadsimta sākumā tika kontrolētas, bija kvotas? Kāpēc cipars ir 10 000, nevis 9999.

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Pagājušajā gs. roņus medīja kā ikvienu brīvu resursu. 30.–50. gados roņi tika medīti, lai Baltijas jūrā to vairs nebūtu un tie netraucētu. Roņu mednieki saņēma prēmijas par nomedīto roni. 10 000 ir matemātiskās modulēšanas rezultātā iegūts cipars. Matemātisko formulu izstrādāja kompetenti roņu biologi un citu sugu populāciju pētnieki. Pēc zinātnieku aplēsēm, 10 000 ir nepieciešami, lai dabas katastrofas gadījumā suga joprojām pastāvētu.

Jautājums. (Linda Dombrovska, ž-ls “Medības”). Kā roņi tika medīti? Kā tika aprēķināts, roņu skaits gadsimta sākumā?

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Pirms 100 gadiem, kad sākās masveida roņu iznīcināšana, pogaino roņu bija ap 0,5 mil. Par nomedītajiem roņiem tika maksāta balvas nauda, tādējādi arī tika vesta roņu uzskaitē. Zvejniekam kā pierādījums bija jāatnes roņu apakšzoklis. Pēc šī tika aplēsta roņu populācija, kāda varēja būt, lai vienā gadā varētu nomedīt 32 000 roņus. Katru gadu nomedīto roņu skaits samazinājās.

Jautājums no zāes.: HELCOM uzdevums/mērķis ir pelēkā roņu populācijas regulēšana. Kāds ir vēlamais roņu populāciju cipars Baltijas jūrā?

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Diskusija par to, cik roņu mums vajadzīgi Baltijas jūrā, ilga 6 gadus. Tā ir gan bioloģiska, gan politiska diskusija. Sākumā uzskatīja, ka populācija jāatjauno tāda, kā tā bija pirms 100 gadiem – 120 000 roņu. Tomēr ātri saprata, ka cipars ir nereāls, jo Baltijas jūrā šo 100 gadu laikā ir mainījusies. Diskusijās nonāca pie slēdziena, ka nav svarīgs roņu skaits –15 000 vai 20 000 pelēko roņu Baltijas jūrā. Galvenais ir sasniegt 10 000 minimumu Baltijas jūrā. Pelēko roņu īpatsvara kontrolēšanu šobrīd esam atstājuši pašas jūras ziņā, kad jūras tā saucamā populācijas nodrošināšanā tiks sasniegti griesti, kad jūrai vairs nebūs resursu, tad roņu populācijas pieaugums apstāsies. Tad sapratīsim, cik liela ir jūras ietilpība sugas dzīvošanas apstākļu nodrošināšanai. Dzīvnieku skaitu uz zemes var labi monitorēt, izmantojot medības. Savukārt jūras vidē dzīvnieku skaita aplēses veikt ir daudz grūtāk. Dzīvnieku skaitu jūrā var pateikt apmēram 7 gadu laikā, kopš uzskaites sākuma. Tieši tādēļ jūras zīdītāju un arī roņu skaita kontrole medījot ir apšaubāma. Medījot noteiktu dzīvnieku skaitu, medību ietekme parādīsies tikai pēc vairākiem gadiem. To apliecina roņu skaita svārstības 20. gadsimtā.

Jautājums no zāles. Vai izejas dati pelēkajam un pogainajam ronim bija vienādi? Kāpēc pelēkie roņi saglabājās labāk? Kāds bija iemesls, ka pogainie roņi izzuda straujāk.

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Baltijas jūras vēsture apliecina konstantu cīņu starp abām roņu sugām. Bija laiks, kad dominēja pogainie roņi. Dažas roņu sugas ir mazāk jutīgas un citas vairāk, kad mainās apkārtējā vide un pastiprinās cilvēku ietekme jūrā. Pogainie roņi ir jutīgāki. Visur pasaulē pelēko roņu populācija ir lielāka un tie ir mazāk uzņēmīgi pret piesārņojumu.

5.Ko mēs zinām par roņiem Latvijā? Ar PPT uzstājas Valdis Pilāts (Dabas aizsardzības pārvaldes Dabas aizsardzības departamenta vecākais eksperts). Senākās ziņas par roņiem Latvijas piekrastē ir pateicoties roņu medniekiem. Arheoloģiskajos izrakumos iegūtie atradumi liecina, ka akmens laikmetā apmēram puse no jūras piekrastes iedzīvotāju pārtikā lietotajiem dzīvniekiem bijuši roņi.

Baltvācu dabas pētnieks F. E. Štolls grāmatā “Rīgas jūras līča piekrastes augi un dzīvnieki” (1931) norāda, ka pogaņais ronis Rīgas jūras līcī ir vēl diezgan biežs, bet pelēkais ronis parādās daudz retāk. 20. gs. 20. un 30. gados Latvijā līdzīgi kā citās Baltijas jūras reģiona valstīs par nomedītajiem roņiem maksāja prēmijas. Laikrakstā “Zvejniecības Mēnešraksts” publicēta statistika par nomedītajiem roņiem. Laikā no 1926. līdz 1938. gadam nomedīti 508 roņi jeb vidēji 56 roņi gadā, galvenokārt Rīgas līča piekrastē. Salīdzinājumam līča ziemeļdaļā, t.i. Igaunijas piekrastē toreiz ik gadus nomedīti vairāk nekā 1000 roņu.

Pētījumi par roņu sastopamību Latvijas piekrastē 20.gs. beigās uzsākti 1980. gadā, balstoties uz zvejnieku un piekrastes iedzīvotāju aptaujām. Tajā laikā visā Baltijas jūrā novērots roņu skaita minimums. Novēroto un atrasto roņu skaits sāka pieaugt 20. gs. 90. gados. Salīdzinoši liels skaits roņu (vairāk nekā 120) Latvijas piekrastē reģistrēts 1991. gadā. Tas izskaidrojams ar faktu, ka iepriekšējā gada pavasarī pēc ļoti siltas ziemas pelēko roņu mazuļi dzima nevis uz ledus Baltijas jūrā, bet gan uz vientuļām Igaunijas arhipelāga saliņām.

Laika periodā no 1999. līdz 2003. gadam LU Hidroekoloģijas institūts Jūras kompleksā vides monitoringa ietvaros veica arī roņu monitoringu. Tas ietvēra gan beigto un dzīvo roņu uzskaiti jūrā, krastā un zvejas ierīcēs, gan atrasto beigto roņu sugu un vecuma sastāvu, kā arī veselības stāvokļa noteikšanu. Monitoringa rezultāti liecina, ka reģistrēto roņu skaits turpinājās palielināties, kā arī to, ka mūsdienās par visbiežāk sastopamo roņu sugu kļuvis pelēkais ronis. Turpmākajos gados roņu uzskaites Latvijas piekrastē nav veiktas. Vienīgi 2016. gadā Dabas aizsardzības pārvalde veica piekrastes pašvaldību aptauju nolūkā noskaidrot krastā izskaloto roņu skaitu. Aptaujas rezultāti liecina, ka reģistrēto beigto roņu skaits jūras krastā sasniedzis vismaz 240 īpatņus.

Latvijas piekrastē atrasto izvārgušo vai ievainoto roņu aprūpi uzņēmies Rīgas Zooloģiskais dārzs sadarbībā ar Dabas aizsardzības pārvaldi. Pārvalde veic informatīvu kampaņu, kā pareizi rīkoties, atrodot ronēnus, uzklasa telefonu zvanus par atrastajiem ronēniem, izvērtē vajadzību pēc palīdzības, kā arī nogādā ronēnus zoodārzā, ja tas nepieciešams. Pēc siltajām ziemām Latvijas piekrastē ik gadus tiek reģistrēti vairāki desmiti (2015. gadā vairāk nekā 80) roņu mazuļi. Ikgadējais zoodārzā nogādāto ronēnu skaits ir no dažiem līdz pat vairāk nekā 10 īpatņiem. Krastā atrasto ronēnu skaita pieaugums izskaidrojams gan ar pelēko roņu skaita pieaugumu visā Baltijas jūrā, gan ar klimata izmaiņām. Labākas vairošanās sekmes pelēkajiem roņiem ir uz ledus: mazuļi piedzimst izklaidus un sterilajā vidē ir veselīgāki. Bezledus apstākļos mazuļi dzimst uz mazām saliņām lielā saspīestībā, kas vairo iespēju mātītēm pazaudēt savus mazuļus, kā arī veicina slimību izplatību.

6. Ko mēs zinām par roņiem Baltijas jūrā? Ar PPT uzstājas Marts Jūssi (ProMare, direktors (Igaunija)).

Prezentācija sniedz īsu ieskatu metodoloģiskajai pieejai, lai risinātu jautājumus par kopējo roņu populāciju un arī parādīt pašreizējās pētniecības aspektus Latvijā, ko savā prezentācijā pastāstīja Valdis Pilāts. Ir pierādījumi par saspringto mijiedarbību starp Igaunijas roņu kolonijām un Latvijas līča piekrasti, it īpaši Latvijas rietumu piekrasti. Kaut arī īpaša roņu izpēte nav paredzēta šajā plāna attīstības fāzē, tomēr tiks izmantotas jau esošās zināšanas, plānots atbilstošas darbības.

7.Roņu un zvejnieku mijiedarbība Latvijā. Ar PPT uzstājas Māris Plikšs (Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts “BIOR”, Zivju Resursu pētniecības departamenta vadošais pētnieks).

Par roņu ietekmi uz zveju piekrastē pirmie ziņojumi jau 20. gs. 90. gadu sākumā. Tomēr tajā laikā tie bija ļoti reti gadījumi, kad tika bojāti zvejas rīki. Galvenokārt no zvejnieku puses uzsvars vairāk bija roņu aizsardzību, jo tieši iezīmētie roņi atsevišķos gadījumos gāja bojā zvejas rīkos, aizķeroties tajos ar zīmītēm. Palielinoties roņu populācijai kopš 2006/2007. gada, palielinājās arī roņu ietekme tieši uz piekrastes zveju. Roņi plēsa zvejas rīkus un izēda vai sabojāja lomus. Līdz ar to arī palielinājās zvejnieku neapmierinātība un aicinājumi risināt problēmu. Tas radīja pieaugošus ekonomiskus zaudējumus piekrastes zvejā. Zvejnieku viedoklis galvenokārt bija saistīts ar to ka, ja turpināsies roņu ekspansija, tad piekrastes zvejniecība kā tāda var pilnībā izsust no Latvija. Tomēr tā ir Latvijas kultūrvēsturiska tradīcija.

2016. gada sākumā zinātniskais institūts BIOR sadarbībā ar Latvijas Zvejnieku federāciju izstrādāja jaunu, zvejniekiem ērtāku anketu. Anketēšana ir vispārpieņemta un izmantota metode zivsaimnieciskos pētījumos, lai iegūtu plašāku informāciju par ekoloģiskām izmaiņām un ar to saistīto saimniecisko darbību, kuras zinātniskās uzskaites pilnībā nevar nodrošināt. Anketas tika izsūtītas 141 piekrastes komerczvejniekam. Diemžēl atsaucība no zvejniekiem bija neliela. Par 2016. gada pirmo ceturksni saņemtas anketas tikai no 23 komerczvejniekiem. Turklāt ar katru nākamo ceturksni aizpildīto anketu skaits samazinājās. Pamatoti rodas jautājums, vai tas varētu būt saistīts ar Zvejniecības konsultatīvās padomes sēdes protokolu Nr.4.2-8e/2/2016 (2016. gada 20. aprīlī). Tā lēmums ir: „ZKP par darba kārtības 2. jautājumu nolēma nerisināt atbalstu piekrastes zvejniekiem roņu nodarīto zaudējumu kompensācijām Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014 –2020 ietvaros, bet tā vietā izvērtēt iespēju ekonomiski aktīvajiem zvejniekiem, kurus skar roņu ietekme, ieviest atlaižu sistēmu rūpniecisko zvejas tiesību nomā samazinot maksu par zvejas rīku limita izmantošanu”. Lai arī visi sēdes dalībnieki atbalsta anketu aizpildīšanu, tomēr tas bija priekšlaicīgs, jo noraida kompensāciju, kad mēs neko īsti vēl neapzinām (kas un cik daudz tiek postīts).

Lai veiktu pilnvērtīgu zaudējumu novērtējumu, informācija bija nepietiekama, tomēr šis pilotprojekts ļāva apzināt dažas būtiskas roņu un zvejnieku konfliktsituācijas problēmas:

- 1) Liela dažādība roņu postījumu apmēriem pa sezonām un jūras piekrastes rajoniem;
- 2) Bojāto lomu galvenokārt veidoja rūpnieciski vērtīgās zivju sugas: lasis, taimiņš, vimba, reņģe, salaka, menca, zandarts, asaris, plaudis;
- 3) Zvejas rīku postījumi galvenokārt tiek radīti zivju tīkliem (10 –450 EUR vienā zvejas reizē) un murdiem (mazāk nozīmīgi līdz 20 EUR vienā reizē. Savukārt stāvvadiem rīku bojājumi netika reģistrēti;
- 4) Zvejas rīkos bija bojā gājuši bija 55 roņi;
- 5) Bojā gājušo roņu skaits vienā zvejas rīkā (no 1 līdz 3);
- 6) Redzēts 519 ronis (novērojams nav attiecināms uz roņu populācijas lieluma novērtējumu, jo viens un tas pats ronis var būt redzēts vairākas dienas pēc kārtas);
- 7) Redzēto roņu skaits vienā reizē pie zvejas rīkiem (no 1 līdz 15).

Balstoties uz iegūto anketu informāciju, BIOR eksperimentālā kārtā mēģināja novērtēt, kāds varētu būt kopējais zvejas tīklu zaudējums naudas izteiksmē. Pieņemot, ka roņi rada zvejas rīku bojājumus ~25% zvejas gadījumos (informācija no

zinātniskajām uzskaitēm) un attiecinot ziņotos zaudējumus uz nozvejas žurnālos reģistrētajiem ierakstiem, tīklu kopējais bojājums naudas izteiksmē vērtējams ap 63 200 EUR.

Ja ņem vērā tikai ziņotos zaudējumus, tad kopējais tīklu bojājums vērtējams ap 9 000 EUR. Papildus tam, protams, sabojātais loms. Kopā ziņots par aptuveni 1 t sabojāto vērtīgo zivju. Murdu zveja acīmredzot mazāks ir zvejas rīka bojājums, bet lielāks nozvejas zaudējums (kopā ziņots par 1,6 t).

Par zināmu anketēšanas nepilnību norāda arī krastā izskaloto roņu uzskaitē, ko pēc Dabas aizsardzības pārvaldes priekšlikuma veic pašvaldības savā apsaimniekojamajā teritorijā. Ja zvejnieki ir ziņojuši par 55 bojā gājušajiem roņiem zvejas rīkos, tad pašvaldību ziņojumos sniegta informācija par 240 roņu liķiem, kas izskaloti piekrastē. Pašreizējā roņu-zvejnieku konfliktsituācija nav unikāla tikai Latvijā. Roņu ietekmes uz zveju ierobežošanas risinājumi ir meklēti gandrīz visos pasaules baseinos, kur ir jūras zīdītāju populācijas. Vērā ņemami šādi principi:

- 1) Dažādos ūdens baseinos roņu un zvejnieku konflikti ir atšķirīgi – tos ietekmē gan iesaistītās roņu sugas, gan izmantotie zvejas rīki;
- 2) Konflikts ir abpusējs: roņi ietekmē zveju, bojājot lomus un rīkus, savukārt to piezveja ir roņu apdraudējums;
- 3) Roņi un zvejnieki izmanto vienus un tos pašus zivju resursus: tāpat pastāv konkurence;
- 4) Roņi ir aizsargājami dzīvnieki (atbilstoši ES dzīvotņu direktīvām).

Latvijas kaimiņvalstīs un arī Latvijā lietota virkne tehnisko risinājumi, lai mazinātu saspīlējumu zvejas un roņu attiecībās:

1) Roņu droši zvejas rīki. Skandināvija valstīs plašu izplatību ieguvuši tā saucamie pontonmurgi ar paceļamo āmi (*Pontoon trap with pushup chamber*). Tos pašlaik ražo zviedru kompānija “Harmångers Maskin & Marin AB”. Rīks ir samērā dārgs – ap 12 000 EUR. Latvijā eksperimentālie darbi tika veikti Saulkrastu piekrastē (SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un SIA “Krasts J”) 2012. –2014. gadā. Galvenais secinājums bija, ka dotā murdu konstrukcija nav piemērota mūsu vējiem atklātajām piekrastēm.

2) Esošo zvejas rīku pilnveidošana. Murdiem rāmja nostiprināšanai varētu tikt izmantots Dyneema® linums, kas ir 4 reizes stiprāks, bet arī 4 reizes dārgāks par neilonu. Tas neapaug arī ar aļģēm. Vienam murdam izmaksas ievērojami mazākas nekā pontonmurdam (400 –1000 EUR). Igaņu pieredze rāda, ka murdu bojājumi ir nebūtiski, bet roņi, uzturoties murdu sētas tuvumā, varētu atbaidīt zivis.

3. Roņu atbaidīšanas ierīces. Igaunijā ir laba pieredze ar ierīcēm, kuras izmanto akvakultūras “jūras dārzos”, piem., *Loffitech Seal Scarer*. Tomēr tām ir tehniski sarežģīta apkalpošana un augstas izmaksas (ap 8 500 EUR). Arī darbības rādiuss ir neliels –~ 250 m. Latvijā (Daugavā) izmantots kopš 2016. gada (Kristaps Rausis, ZS Vecdaugava personīgs komentārs). Domājams, ka Latvijas apstākļos tās izmantošanu piekrastē līdzīgi kā pontonmurgus varētu apgrūtināt vētrām atklātās jūras piekrastes.

4. Aizsargājošās medības. Pašlaik zvejnieku sabiedrībā tiek plaši diskutēts viedoklis par roņu skaita limitēšanu. Principā tam ir zināms pamatojums, jo:

- a) Aizsargājošās medības (*protective hunting*) pie zvejas rīkiem vai medības noteiktās vietās ar kvotām tiek praktizēta lielākajā daļā valstu, kur ir zvejnieku-roņu konfliktsituācijas;

- b) Šo medību lietderība nav izvērtēta;
- c) Aizsargājošās medības ir nozīmīgas, dodot zvejniekiem iespēju aizsargāt savus zvejas rīkus;
- d) Roņi ir dabas resursi un nogalināto dzīvnieku resursi ir iespēju robežās atjaunojami. Tā ir vienīgā iespēja, neraugoties uz ES aizliegumu tirdzniecībai ar roņu izcelsmes produkciju;
- e) Roņu ķeršana ar murdiem ir mazāk laiku prasosa un drošāka alternatīva medībām.

Tomēr šādu medību lietderības iespējamais pamatojums prasa detalizētu izvērtējumu, jo roņu populācijas izplatības galvenais centrs atrodas Igaunijas salu rajonā un Latvijas ūdeņos baroties dodas tikai daļa no roņiem. Aizsargājošo medību jautājumi, to pielietojamība un juridiskā puse Latvijas apstākļos tiks detalizēti izpētīta un pamatota roņu apsaimniekošanas plāna izstrādes gaitā.

Ņemot vērā izveidojošos situāciju piekrastes zvejā, mums, līdzīgi kā citās valstīs, ir jāmācās sadzīvot ar roņiem un rast pieņemamus risinājumus. Neviens no iepriekš minētajiem roņu postījumu ierobežošanas risinājumiem nevar tikt uzskatīts par absolūtu. Protams, tas nenozīmē situāciju pieņemt tādu, kāda tā ir pašreiz. Roņu sugu sastāva izmaiņas (pelēkā roņa ekspansija mūsdienās salīdzinājumā ar pogaino roni) un konfliktsituācijas saasinājums acīmredzot ir saistāms arī ar globālo klimata maiņu. Ziemas kļūst siltākas. Pašiem zvejniekiem ir meklējami risinājumi, kas ietvertu gan zvejas rīku modernizēšanu vai pielāgošanu, gan arī zvejas metožu izmaiņas.

8. Roņu apsaimniekošanas plāna sagatavošana un īstenošana: Igaunijas pieredze. Ar PPT uzstājas Ivars Jüssi (ProMare, Igaunija).

Saskaņā ar Igaunijas likumdošanu I un II aizsardzības kategorijas aizsargājamām sugām nepieciešams izveidot apsaimniekošanas plānus (Pogainais ronis, II aizsardzības kategorija) . III aizsardzības kategorijai plāns ir vajadzīgs, ja cilvēka darbība tām var izraisīt tiešu (medību, piezveju) draudu vai arī tas ir biotops (Pelēkais ronis).

Pirmie apsaimniekošanas plāni tika sagatavoti 1999.– 2000. gadam par pelēkajiem roņiem un 2003. – 2004. gadam pogainajiem roņiem. Plāni ir 5 gadu īstenošanas periodam un jaunie plāni tiks sagatavoti pēc pirmā posma.

Pirmā posma plāni tika izveidoti diezgan sarežģīti un tajos iekļauti zinātnisku pētījumu avoti. Otrā posma plāni vienkāršāki un vairāk vērsti uz konfliktu mazināšanu (piezvejā, medībās, roņu bojāeja).

Īstenošanas gaitā lielākie ierobežojumi bijī saistīti ar plānoto budžetu, lēnu birokrātiju, grūtības sadarbībā ar zvejniekiem. Apsaimniekošanas plāna īstenošana notiek sadarbībā ar praksi, zinātni un politiku.

Jautājums. (Juris Dančauskis, LZP). Kādā veidā plāna ietvaros plānota sadarbība ar zvejniekiem. Vai zvejniekiem par informācijas sniegšanu paredzēta apmaksas sistēma.

Atbilde. Ivars Jüssi (ProMare). Plāna aktivitātes ir domātas zvejniekiem, piemēram, paredzēta testēšana zvejas aprīkojuma modernizēšanai vai izmaiņas aprīkojumā. Aprīkojums ir bezmaksas, ja tas darbosies, ieguvējs būs zvejnieks.

Atbilde. Māris Plikšs (BIOR). Plāns ir orientēts tādā virzienā, lai mīkstinātu problēmu. Šī projekta ietvaros tiek izplatītas brīvprātīgas anketas. Daudzi zvejnieki piekrituši piedalīties. Ja zvejnieki sapratīs, ka plāns dos risinājumu, tad arī piedalīšanās anketēšanā. Arī, ja runājam par iespējamo kompensācijas mehānismu,

tam jābūt pamatotam ar pētījuma rezultātiem. Ja apskatām roņu apsaimniekošanas plāna izmaksas Igaunijā, tam tika atvēlēts 1 mlj. eiro. Esam nedaudz nokavējuši plāna ieviešanu, jo Igaunija sāka izstrādāt plānu jau pirms gadiem 10.

9. Roņu aizsardzības un apsaimniekošanas plāna koncepcija Latvijā. Ar PPT uzstājas Ivara Jüssi (ProMare).

Apsaimniekošanas plānam jābūt jāatbilst visu citu līmeņu ekosistēmas pārvaldībai (zivju krājumiem un zvejas intensitātei).

Jāietver monitoringa dati par zivju nozveju, zivju krājumu izmantošanu un roņu populācijas dinamiku, ņemot vērā visas apsaimniekošana un plānošanas darbības. Patiesībā roņu skaits nav noteikts un šobrīd to ir grūti izdarīt, izmantojot mūsdienīgas pētīšanas metodes. Roņi ir starptautiski, bet problēmas ir lokālas.

Plāns ietver zvejniecības un roņu populācijas uzraudzību un novērtēšanu.

Plānā ir skaidri mērķi un atsauču standarti.

Plānā var tikt ierobežotas cilvēku darbības (alternatīvas zvejas metodes).

Plānā ietverts cilvēks kā ekosistēmu komponents (zvejnieki un roņi izmanto kopīgu zivju resursu)

Roņu aizsardzības un apsaimniekošanas plāna koncepcija Latvijā. Ar PPT uzstājas Māris Plikšs (BIOR).

Lai sagatavotu roņu apsaimniekošanas plānu Latvijā, būtiska ir zvejnieku un zinātnes BIOR sadarbība. Tās rezultātā, balstoties uz anketām un nozvejas žurnālos sniegto informāciju, ir iespējams novērtēt iespējamās zvejas rīku un lomu zaudējumus roņu ietekmes rezultātā. Zaudējumu novērtējums, balstoties uz roņu bioloģijas un ekoloģijas pētījumu rezultātiem, tālāk var tikt izmantots roņu populācijas regulācijas mehānismu izstrādē. Roņu regulēšanas pasākumi īstenojami sadarbībā starp Vides aizsardzības un reģionālās attīstības un Zemkopības ministrijām. Ņemot vērā zaudējumu novērtējumu, abas ministrijas var ierosināt arī zaudējumu kompensācijas mehānismu izstrādi Latvijas apstākļiem. Šajā sakarā arī BIOR 2017. gadā ir izstrādājusi jaunu roņu postījumu anketu, kura ir izplatīta BIOR sadarbības zvejniekiem.

10. Diskusijas, jautājumi, komentāri, viedokļi un ierosinājumi roņu apsaimniekošanas plānam Latvijā.

Jautājums no zāles. Pašvaldībām jāsedz izmaksas par izskaloto roņu savākšanu un nogādāšanu utilizācijai. Vai no valsts puses paredzēts kompensāciju mehānisms pašvaldībām.

Atbilde. Māris Plikšs (BIOR). Plānots, ka ProMare sagatavos vēstuli pašvaldībām par roņu savākšanu un veidu, kā to darīt. Šo jautājums varētu iekļaut arī roņu aizsardzības plānā.

Atbilde. DAP speciāliste. Roņu utilizēšanas jautājums atbilst pavisam citai regulai un šobrīd to nevajadzētu kustināt.

Jautājums no zāles. Igaunijā krastā izskaloti 900 roņi, mums ir 260. Vai tas saistīts ar to, ka viņiem ir salas, bet mums smilšaina piekraste?

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Igauni ir veikuši zvejnieku aptaujas un pēc tā arī noteikts šis skaits. Igaunijā krasta līnija ir garāka nekā Latvijā un ārpus Rīgas jūras līča. Roņu populācijas skaits ir lielāks Igaunijā un virzienā uz Latviju tas samazinās, ar to varētu būt saistītas piezvejas atšķirības.

Jautājums no zāles. PPT bija skaitļi, ka 2014. gada pavasarī Zviedrijā un Dānijā gājuši bojā 1000 roņi ar putnu gripas pazīmēm. Vai tas apdraud arī roņus te?

Atbilde. Marts Jüssi (ProMare). Putnu gripa konstatēta plankumainajam ronim. Tā ir slikta ziņa, ka putnu gripa ietekmē arī jūras zīdītājus. Tāpēc šobrīd plankumainajam ronim tiek uzraudzīts antivielu skaits.

Jautājums. (Juris Dančauskis, LZF). Likumdošanā trūkst normas, kas ļautu beigtos roņus pārvadāt un izmantot personīgām vajadzībām, piemēram, piebarot lapsas mežā.

Atbilde. DAP speciāliste. Piektdien paredzēta sanāksme, kurā piedalīsies Vides dienests, DAP speciālisti, arī Pašvaldību Savienība. Izskatīsim risinājumus, ko darīt ar bojāgājušiem roņiem.

Jautājums no zāles. Zvejniekiem tiks piedāvāta BIOR anketas un zvejas rīku, iepirkšana, testēšana un uzlabošana?

Atbilde. Māris Plikšs (BIOR). Anketas tiks izplatītas BIOR sadarbības zvejniekiem un brīvprātīgajiem zvejniekiem. Arī Zvejas žurnāli tiks izmantoti kā informācijas avots. Jaunus zvejas rīkus neizgudrosim, jo piešķirtais finansējums tam ir pārāk mazs. Daži zvejnieki privātās iniciatīvas dēļ, piemēram, Vecdaugavā, jau testē dažus zvejas rīkus. Rojas sanāksmē piedalīsies arī zvejnieks, kas nodemonstrēs savu inovāciju zvejas rīku uzlabošanai.

Komentārs no zāles. Secinājumi par šo sanāksmi. 1. Mums ir jābūt draugiem ar roņiem. Tas nozīmē, ka nedarām neko, atstājam visu kā ir. 2. Roņus var medīt vai šaut. Ņemot vērā igauņu pieredzi, kur licences izdeva vairāk nekā nošāva, tas nedarbojas. 3. Ķersim roņus murdā.

Atbilde. Māris Plikšs (BIOR). Igaunijā no Zivju fonda līdzekļiem finansē 80% roņu no atbaidītāja iegādes, kura aptuvenās izmaksas ir 8500 eiro. Daugavgrīvā zvejnieki iegādājušies roņu atbaidītāju. Pēc viņu domām, šāda līdzekļu piesaiste Latvijās zvejniekiem varētu būt birokrātiski sarežģīts process.

Atbilde. DAP speciāliste. Šāds Eiropas Zivjsaimniecības fonda atbalsts ir pieejams arī Latvijā, bet zvejnieki neizrāda interesi par to.

Komentārs. (Juris Dančauskis, LZF). Vēl 90. gados Vītiņš, Zivju pētnieciskā institūta direktors, pētīja roņus un secināja, ka ne jau roņu nogalināšana ir aktuālākais, bet šāviena troksnis, kas atbaidīs roņus. Lielupes grīvā sēž 18 roņi un nelaiž zivis iekšā.

Papildinājums komentāram. (Linda Dombrovska, ž-ls "Medības"). Pētījumi liecina, ka, ja nepastāv nāves drauds, šaušanas troksnis nav efektīvs roņu atbaidīšanai. Kopā strādā tikai šaušanas troksnis un dzīvnieka nogalināšana. Ja nav nāves drauds dzīvnieki pierod pie skaņām. Kontrolēta dzīvnieku medīšana mazinās sabiedrisko spriedzi. Komentējot Igaunijas situāciju, kur izņemts tik maz šaušanas atļauju, tas izskaidrojams ar to, ka vēl nav izveidojušās roņu medību tradīcijas. Ņemot vērā somu un zviedru pieredzi, tas ir grūts medīšanas veids, turklāt iegūto medījumu nedrīkst izmantot komercijas nolūkos.

Komentārs no zāles. Zviedru pieredze liecina, ka atšaušana pie tīkliem tomēr ir efektīva, jo roņi arī saviem bērniem māca iet pie tīkliem. Noķert roni zvejas rīkā tas arī zvejniekam neatrisina problēmu.

Ivars Jüssi. (ProMare). Nav pierādījumu, ka dzīvnieki baidās no laivām, no kurām tiek šauts. Ir pierādīts, ka ir īpatņi, kas barojas zvejas rīkos.

Marts Jüssi. (ProMare). Mednieki Zviedrijā un Somijā šauj pēc kārtas, neizvērtējot, kurš ronis bijis pie tīkla un ir vainīgs. Saņemot mednieka licenci, medniekam ir jāziņo par nošautā roņa lielumu un svaru. Ja ronis aiziet bojā tīklā Zviedrijā, to nodod policijai. Novērojamas nesakritības – roņi, kuri iepinušies tīklā un tiek nodoti policijā, ir par 20% vieglāki nekā tie, ko nomedījuši mednieki. Tas ļauj secināt, ka veseli un spēcīgi roņi nelien zvejas rīkos. Zvejas tīklos iekļūst vārgākie un

slimie roņi. Tādējādi nevar domāt, ka apkarošanas pasākumi būs domāti gudrajiem roņiem, bet gan – vājajiem roņiem.

Lilita Vīksna plkst. 15.10 slēdz sanākumi.